

http://www.niss.gov.ua/public/File/2012_nauk_an_rozrobku/stan_poz_gp_sus.pdf

УДК 338.124.4 (61)

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА АРАБСЬКІ КРАЇНИ: ОЗНАКИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОСТКРИЗОВОГО РОЗВИТКУ

Рубцова М.Ю. к.е.н. доцент кафедри міжнародного бізнесу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Резнікова Н.В. к.е.н., доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Рубцова М.Ю., Резнікова Н.В. Вплив глобальної фінансової кризи на арабські країни: ознаки відновлення та перспективи посткризового розвитку.

В статті оцінено вплив глобальної фінансової кризи на економіку арабських країн, проаналізовано макроекономічні показники та основні соціальні і політичні проблеми цих країн, показано ознаки оновлення і гальмування їх економік, а також окреслено перспективи їх посткризового розвитку.

Ключові слова: арабські країни, глобальна фінансова криза, суверенні фонди, країни-експортери нафти, інвестиції, безробіття, МВФ, Світовий банк

Рубцова М.Ю., Резнікова Н.В. Влияние глобального финансового кризиса на арабские страны: признаки обновления и перспективы посткризисного развития.

В статье оценено влияние глобального финансового кризиса на экономику арабских стран, проанализированы макроэкономические показатели и основные социальные и политические проблемы этих стран, показаны признаки обновления и торможения их экономик, а также очерчены перспективы их посткризисного развития.

Ключевые слова: арабские страны, глобальный финансовый кризис, страны-экспортеры нефти, суверенные фонды, инвестиции, безработица, МВФ, Мировой банк

Rubtsova M., Ryznikova N. Implications of the global financial crisis for Arab countries: signs of renewal and post-crisis development prospects.

Implications of global financial crisis for the economies of Arab countries are discussed; their macroeconomic indicators and essential social and political challenges are analyzed, signs of renewal and deceleration in their economies are shown and post-crisis development prospects are outlined.

Keywords: Arab countries, global financial crisis, oil exporting countries, sovereign funds, investment, unemployment, IMF, World Bank

Арабський світ характеризується надзвичайною різноманітністю і складністю, зумовленою економічними, політичними, географічними, соціальними, демографічними та культурними особливостями арабських країн. Це підтверджує багатогранний характер впливу глобальної фінансової кризи на цей регіон, яка викрила важливі структурні проблеми, що належить вирішити арабським країнам.

Головною проблемою більшості арабських країн залишається надто сильна залежність від експорту вуглеводневої сировини та коливань цін на міжнародних ринках внаслідок недостатньої індустріалізації і диверсифікації економіки. Тому наслідком глобальної фінансової кризи для економіки цих країн було не тільки скорочення фінансово-кредитної та інвестиційної активності, а насамперед зниження обсягів експорту сировини, туристичних послуг та грошових переказів.

Різноманітні аспекти розвитку арабських країн Північної Африки і Перської затоки відображені в роботах таких українських учених, як Голіков А.П., Гасім С. Орехова Т.В., Проротченко Н.М., Субх М.А., Скороход Л.І.

Питаннями реформування в арабських країнах займаються такі російські дослідники, як М.Ф. Видясов М.Ш. Умеров, І.П. Іванов В.А. Мельянцева, Л.В. Руденко. Серед арабських авторів, що розкривають ці питання, слід зазначити Т. Канаана, М. Кардуша, С. Радуана, И. Саїфа. На Заході дослідженнями природи фінансової нестабільності займаються П. Кругман, М. Обетфельд, М. Бордо, Р. Дорнбуш, П. Дібвіг, Д. Даймонд, Р. Манделл, Ф. Мишкін, С. Фішер. Зокрема тенденції розвитку фінансових систем ісламських країн зачіпаються в роботах Г. Камінські, К. Рейнхарта, А. Веласко, Р. Чанга, Г. Гортона, С. Едвардса, Р. Гліка, Е. Роуза.

Утім недостатньо дослідженими залишаються окремі аспекти впливу глобальної фінансової кризи на арабські країни, зумовлені характерними для них соціально-економічними проблемами і рівнем економічного розвитку.

Метою статті є дослідження впливу глобальної кризи на арабські країни через аналіз їх макроекономічних параметрів та основних соціальних і політичних проблем, а також окреслення на цій основі перспектив посткризового розвитку цих країн.

Характер впливу глобальної фінансової кризи на окремі арабські країни залежав як від усталених там соціальних та економічних структур, так і від державних стратегій і планів розвитку, які здійснювались в цих країнах у попередній період економічного зростання. Для деяких країн, що опинилися у критичній фазі кризи в середині 2008 року, зниження цін на вуглеводень та продукти харчування призвело до виникнення так званої кризи трьох F: продуктів харчування, палива і фінансів (*food, fuel, finance*); для інших країн криза означала різке скорочення високоприбуткових доходів. Утім певні країни стикнулись із кризою після тривалого періоду реформ і структурної перебудови, а також економічної лібералізації, в ході яких відбулось значне скорочення соціального захисту та обмеження втручання держави в економіку.[1]

Так, падіння цін на нафту серйозно позначилось на економіці країн-експортерів нафти, таких як Алжир, Саудівська Аравія і Ємен, а скорочення грошових переказів та туризму призвело до скорочення життєво важливих джерел доходів для населення Єгипту, Марокко та Йорданії. І навпаки, в таких країнах як Катар (світовий експортер зрідженого природного газу) наслідки кризи залишилися непоміченими.

У таких країнах, таких як Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ), де щорічний темп зростання ВВП в останні десятиліття сягав 15%, економіка зайшла в рецесію.[2] Завдяки демографічній стабільності, а також ліквідності, накопиченій за роки економічного буму, рівень життя громадян в кризовий період знизився тут несуттєво, і криза передусім вдарила по емігрантах із сусідніх країн, особливо азіатських. Інші, більш великі країни-експортери нафти, які мають низький рівень індустріалізації і диверсифікації економіки та менший обсяг іноземних інвестицій, стикнулись з низкою проблем, що поглибили кризу. Це насамперед зростання безробіття, бідності та дискримінації щодо певних груп населення, кожна з яких є джерелом соціальної нестабільності.

З першого погляду здавалось, що симптоми глобальної фінансової кризи не стануть причиною для тривоги в арабському світі. На думку провідних експертів Світового банку і МВФ, фінансові системи арабських країн мають значну автономність від світової фінансової системи і тому не уражені "токсичними активами", що спричинили кредитну та банківську кризу в США. Вони (тобто експерти) виявилися правими, оскільки декілька суверенних фондів з країн Перської затоки, які накопичили значну ліквідність в роки економічного буму, поряд з іншими азійськими фондами надали допомогу для рекапіталізації деяких американських банків і фінансових установ, постраждалих від іпотечної кризи. Сукупний обсяг інвестицій цих фондів у США і Європу протягом 2007-2010 років оцінюється у понад 230 млрд. дол., а

сукупний обсяг коштів, переказаних Kuwait Investment Authority (KIA), Abu Dhabi Investment Authority та саудівським принцем Аль Валідом бен Талалом для порятунку Citigroup – у 14,5 млрд. дол. [3]

Уряд Катару інвестував у Barclays і Credit Suisse, який оголосив про банкрутство у вересні 2008 року, завдавши значних втрат суверенному фонду країни. Згідно з даними, опублікованими Economist Intelligence Unit (EIU), деякі суверенні фонди (наприклад ОАЕ) втратили врешті-решт близько 27% вкладеного капіталу внаслідок неможливості достовірного оцінювання ризиків через непрозорість фінансових інструментів.

Величезні втрати суверенних фондів і приватного капіталу арабських країн на фінансових ринках Великобританії та США означають, що крах фондового ринку в вересні 2008 року вплинув на більшість активів близькосхідних ринків. Після банкрутства Lehman Brothers, про яке було оголошено 15 вересня 2008 року, фондовий ринок Саудівської Аравії впав на 6,5%, Катару – на 7%, Кувейту – 3% і Абу-Дабі – 4,35%. З травня 2008 року по січень 2009 практично на всіх арабських ринках вартість акцій впала на 50%. Водночас фондові ринки таких арабських країн як Марокко, Ліван та Йорданія, були відносно незалежні від цих коливань зважаючи на їх незначне (на 13-28%) падіння з січня 2008 року по березень 2009 року. [3]

Втрата значної частини коштів у період глобальної фінансової кризи змусила арабські країни переглянути та змінити їхні інвестиційні стратегії. Багато фондів змінили характер і призначення інвестицій, хоча деякі фонди, такі як SAMA та Саудівський інститут Фонду національного добробуту, продовжували дотримуватись більш консервативних стратегій. Одним із прикладів стратегії змін, оголошеної 10 січня 2009 року інвестиційною компанією з ОАЕ, було створення чотирьох інвестиційних фондів на Близькому Сході і в Північній Африці: фонду акцій в Раді співробітництва країн Перської затоки, інвестиційного фонду ОАЕ, фонду для країн MENA (Близького Сходу і Північної Африки) та і фонду для країн Північної-Західної Африки (країн Магрибу: Марокко, Алжиру, Лівії, Тунісу, Західної Сахари та Мавританії). На думку голови ради директорів компанії, це “ідеальний момент” для Близького Сходу і Північної Африки, щоб стати місцем для інвестування арабського капіталу.

Це дає підставу для висновку про зростання ролі суверенних фондів в економічному зростанні арабських країн.

Різне падіння ВВП у країнах Перської затоки негативно вплинуло на обсяги внутрішніх регіональних інвестицій, що надходили з інвестиційних фондів і компаній Північної Африки. Від зменшення обсягів таких інвестицій постраждали всі країни, крім Марокко і Алжиру. Компанія Емааг (ОАЕ), одна з найбільших будівельних компаній в Перській затоці, в 2009 році оголосила про припинення діяльності та закриття представництва в Алжирі, проекти якого склали суму в 20 млрд. дол. [4]

Водночас із падінням іноземних інвестицій деякі арабські країни, що не є експортерами нафти, також зазнали серйозного економічного спаду внаслідок зменшення грошових переказів іммігрантів і зниження кількості туристів.

Падіння обсягів грошових переказів здебільшого пов'язано із втратою роботи тисячами арабів, що емігрували на заробітки до країн Європи і Перської затоки. За даними Світового банку, арабські країни найбільше постраждали від падіння обсягів грошових переказів, випередивши в цьому країни Латинської Америки, Азії та Центральної Африки.

Згідно з доповіддю Всесвітньої туристичної організації, опублікованою у червні 2009 року, за рік загальне падіння туристичної галузі на Близькому Сході склало 18%. У доповіді Центрального банку Єгипту, опублікованій 17 червня 2009 року, зазначено, що в першому кварталі 2008 року доходи від туризму знизилися на 17,3%. Але у країнах Північної Африки туризм, навпаки, зріс на 6%. [4]

Нарешті, крах міжнародних ринків після глобальної фінансової кризи призвів до серйозного зниження експорту з арабських країн. Враховуючи те, що провідним експортним ринком для арабських країн є ЄС (майже 80% експорту, у тому числі 80% для Тунісу, 78% – Лівії, 76% – Марокко), стагнація і падіння попиту на цьому ринку, а також на інших експортних ринках (США і Азії) лише прискорили економічні зміни в арабських країнах. [4]

Як відзначалось, на початку глобальної кризи арабські країни мали дуже велику різницю в рівні розвитку економіки, оцінюваному макроекономічними показниками. За цими показниками арабські країни поділяються на чотири групи: країни з дуже високим доходом (Бахрейн, Кувейт, Катар, Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати), країни з середньо-високим доходом (Лівія, Ліван та Оман), країни з середньо-низьким доходом (Алжир, Джибуті, Єгипет, Йорданія, Марокко, Сирія та Туніс), країни з дуже низьким доходом (Судані, Ємені, Мавританія). [6]

Найменш постраждалими від глобальної кризи виявилися країни першої групи, водночас як для країн третьої та четвертої груп виник більш високий ризик соціально-політичної напруженості. Так, 10-відсоткове падіння ВВП в ОАЕ не призвело до різкого зниження рівня життя населення, проте 0,1-відсоткове падіння ВВП Алжиру створило значні соціальні проблеми.

Фахівці МВФ у щорічній доповіді за 2011 рік зробили обережні оцінки стосовно відновлення економіки арабських країн завдяки покращенню фінансових умов у регіоні і стабілізації цін на активи (особливо нафту). [5]

Більш обережні оцінки дали фахівці Світового банку (СБ). На їхню думку, якщо країни MENA хочуть відновити довгострокове економічне зростання, вони повинні скористатись нинішньою кризою для вирішення нагальних проблем стосовно розбудови інститутів та інфраструктури, відсутність яких перешкоджає економічному розвитку, і зменшити рівень залежності економіки від цін на нафту. Протягом 1998-2008 років інвестиції країн Перської затоки в інфраструктуру склали майже 20% ВВП, що значно менше, ніж у Китаї та Республіці Корея (відповідно 39% і 30%). За підрахунками СБ, задоволення потреб цих країн в інфраструктурі у найближчі роки потребуватиме інвестицій щонайменше у 300 млрд. дол. [2]

Деякі країни Перської затоки вже визнали цю перешкоду і розробили заходи для її подолання. Державні витрати на інфраструктуру Саудівської Аравії у 2009 році було збільшено порівняно з попереднім роком на 36% (до 60 млрд. дол.), а середньостроковий план розвитку цієї країни передбачає інвестування в інфраструктуру в обсязі 400 млрд. дол. до 2015 року. Незважаючи на серйозний вплив глобальної фінансової кризи, формування і реалізацію подібних інвестиційних планів передбачають уряди Катару і Бахрейну.

Криза значно послабила економічний і фінансовий стан арабських країн. Утім державні інвестиції в інфраструктуру, послуги та енергетику перевищили приватні інвестиції в ці сектори, і не лише в країнах-експортерах нафти. Проекти з розширення шосейних доріг, портів, залізниць, електричних мереж та інших інфраструктурних об'єктів дедалі більш інтенсивно реалізуються в Марокко, Алжирі, Саудівській Аравії та інших країнах Перської затоки. Навіть в разі виникнення дефіциту державного бюджету відповідні видатки можуть компенсуватись прибутками від експорту нафти. Алжир, якому вдалося ліквідувати всі зовнішні борги на кінець 2011 року, мав бюджетний дефіцит 4% ВВП, а такі країни, як Кувейт, Катар і Оман, змогли уникнути бюджетного дефіциту незважаючи на значні державні інвестиції.

Отже, розбудова необхідної інфраструктури має відіграти визначальну роль в індустріалізації та диверсифікації економік арабських країн, які вважаються головним фактором їх довгострокового зростання. А інакше заходи щодо індустріалізації та диверсифікації матимуть здебільшого декларативний характер.

Крім того, арабські країни мають прискорити реалізацію структурних реформ і планів розвитку, сформованих у роки економічного бою. Скорочуючи залежність арабських країн від коливань цін на нафту, вони сприятимуть більш сталому розвитку їхніх економік і створенню додаткових робочих місць.

Нова економічна політика та стратегія розвитку в арабському регіоні передбачає низку реформ, спрямованих на підвищення ефективності економічної політики та управління у таких сферах:

1. Освіта та працевлаштування

Безробіття (особливо серед молоді) є однією з найбільш болючих політичних і економічних проблем для лідерів арабських країн. Погіршення стану реальної економіки, хронічне безробіття і зниження якості життя громадян створюють соціальну напруженість

насамперед в тих арабських країнах, де слабка і неефективна державна влада (Палестина, Ірак, Ємен, Судан). Створення робочих місць і збільшення можливостей працевлаштування є важливим завданням для влади таких країн, як Алжир, Марокко і Саудівська Аравія, де демографічне зростання є фактором значного тиску на ринок праці. Така ситуація вимагає проведення економічних та освітніх реформ щодо диверсифікації та розвитку секторів промисловості та послуг (передусім освітніх і науково-технологічних), які необхідні для формування продуктивної і конкурентоспроможної економіки, здатної створити щонайменше 100 млн. нових робочих місць протягом наступного десятиліття.

2. Втручання держави та впровадження програм лібералізації

Протягом останнього десятиліття у більшості арабських країн було запроваджено низку структурних реформ, спрямованих на економічну лібералізацію, що для цих країн означало формування ефективного ринку, позбавленого ознак корупції, нерівності можливостей щодо працевлаштування і розподілу доходів. Глобальна фінансова криза загальмувала лібералізацію в цих країнах, що, крім іншого, привело до подальшого загострення проблем справедливого розподілу доходів, соціального захисту бідних, працевлаштування (особливо молоді). Погіршення соціально-економічного становища більшості населення і невирішеність економічних проблем в цих країнах вимагає активізації діяльності держави у створенні чіткої та прозорої нормативно-правової бази, яка гарантує нормальне функціонування ринкових інститутів.

3. Диверсифікація економіки, індустріалізація та інновації

Глобальна криза виявила існування глибоких структурних проблем в економіці арабських країн, насамперед надто високу залежність від нафтових доходів, слабку диверсифікацію економіки, недовикористання значних людських ресурсів молодого віку. Це вимагає, по-перше, реструктуризації економіки на користь секторів з більш високою трудомісткістю і доданою вартістю, ніж у нафтовому секторі, що сприятиме створенню робочих місць для молодого працездатного населення; по-друге, покращення системи освіти, заохочення наукових досліджень та інноваційної діяльності, що сприятиме формуванню людського капіталу в арабському регіоні.

4. Демократія і реалізація нових проєктів у сфері державного управління

Навіть незважаючи на нинішню глобальну фінансову кризу більшість експертів відзначають певні демократичні зміни в системі державного управління арабських країн, обумовлені поточною економічною ситуацією як в регіоні, так і в світі. Процеси демократизації в регіоні дають експертами підстави для твердження, що глобальна фінансова криза призвела до зростання попиту на прозорість і контроль в арабських країнах, особливо в управлінні суверенними фондами.

Продовження курсу на демократизацію державного управління вимагає від арабських країн формування і реалізації проєктів подальшого реформування відповідних інститутів у напрямку забезпечення прозорості та ефективності їхньої діяльності у боротьбі з корупцією. Середньострокові проєкти вдосконалення системи державного управління в арабських країнах мають передбачати впровадження міжнародних норм і процедур, що сприятиме прискоренню їх інтеграції в світову економіку. Ефективним партнером арабських країн у проєктах підтримки реформ державного управління може бути ЄС.

5. Передбачуваність, прозорість і планування в економічній політиці

Для гарантування безпеки і стабільності для комерційних інвесторів з метою залучення довгострокових міжнародних інвестиційних проєктів арабським країнам потрібно забезпечити передбачуваність і прозорість економічної політики. Тому кожна арабська країна повинна мати власний економічний план, який розроблятиметься і реалізовуватиметься у відкритій і прозорій манері. Можливості для інвестицій та економічного зростання в арабському регіоні безпосередньо залежать від ступеня передбачуваності та прозорості відповідних процесів.

Арабські країни мають переглянути та вдосконалити систему внутрішньорегіональних економічних відносин для поглиблення регіональної політико-економічної співпраці, яка повинна базуватися на політиці сусідства. Те ж саме стосується їхніх відносин з іншими країнами. Суверенні фонди країн-членів Ради співробітництва країн Перської затоки (РСКПЗ) повинні зосередити інвестиційну діяльність на країнах Північної Африки (Магрибу), які загалом залишаються поза їхньою увагою через те, що їхні основні економічні інтереси спрямовані на Схід, насамперед на Китай та Індію.

Поглиблення політичної та економічної співпраці між арабськими країнами необхідно для підвищення ефективності управління природними ресурсами регіону, а також забезпечення координації економічної політики цих країн. Єдиним ефективним механізмом такої співпраці на сьогодні є вищезгадана РСКПЗ – напевно тому, що природні ресурси залишаються основним джерелом доходів в арабському регіоні. Утім обсяги торгівлі усередині арабського регіону складають лише 5% загального обсягу торгівлі арабських країн, а обсяги торгівлі туристичними послугами усередині арабського регіону – лише 10% загального обсягу торгівлі арабських країн цими видами послуг.

В той же час слід відзначити низку факторів, що гальмують реалізацію структурних програм в країнах. Серед них:

- Економічне тяжіння на Схід

Економічна вага таких країн, як Індія або Китай, перешкоджає рівноправній інтеграції та співпраці всередині арабського регіону. Зокрема, країни Перської затоки, які лише нещодавно стали економічними лідерами поспішають використати свій потенціал в якості платформи між Європою та Азією, посилюючи там свій економічний вплив.

- Управління суверенними фондами

Протягом останнього десятиліття суверенні фонди арабських країн накопичили значні кошти від експорту нафти. Проте, як зазначалося раніше, основна їх частина не реінвестувалася в регіональні і місцеві проєкти розвитку, а зберігалася у фондах за кордоном, які зазнали великих втрат внаслідок глобальної кризи. Тому суверенні фонди арабських країн повинні переглянути власні інвестиційні стратегії і зосередитись на забезпеченні зростання реального сектору економіки в арабському регіоні. Ця зміна в політиці може перетворити їх на провідних суб'єктів регіонального економічного розвитку.

- Слабкість регіональної інтеграції

Зважаючи на труднощі процесу регіональної інтеграції арабських країн, в якості прикладу регіональної співпраці, основаної на прагматизмі, може бути взятий процес європейської інтеграції. Визначальним фактором для такого типу співпраці в арабському регіоні (регіоналізму) може бути управління видобуванням, споживанням і розподілом енергії. Крім того, будь-які інтеграційні процеси в арабському регіоні повинні ґрунтуватися на принципі відкритості відносин для забезпечення можливості залучення інших суб'єктів, таких як Туреччина, Європа або Південна Азія.

Зараз арабському регіону бракує єдиного голосу на міжнародній арені, який би легітимно висловлював консолідовану думку всіх арабських країн на поважних міжнародних форумах. Це спричиняє серйозні перешкоди при захисті потреб та інтересів арабського регіону в міжнародних організаціях. Тому арабські країни повинні терміново призначити представника в такі організації, як G20 і подібні, що забезпечить ухвалення важливих економічних рішень для арабського регіону на міжнародному рівні. Просуванню в цьому напрямку можуть сприяти два аспекти:

- Розширення співпраці та інтеграції з іншими регіонами світу

Розширення політичної та економічної співпраці арабського регіону з іншими регіонами та країнами, такими як ЄС, Китай, Індія, Бразилія, Туреччина, країни, що розвиваються, сприятиме посиленню впливу арабських країн у міжнародних центрах ухвалення рішень.

- Нафта як інструмент міжнародної політики

Падіння цін на нафту було нетривалим, і невдовзі після початку кризи ціна нафти пішла вгору, сягнувши 100 дол. за барель. Зростання цін на нафту збільшує експортні надходження арабських країн і сприяє відновленню їхньої впливової позиції на міжнародній арені. Вони мають використати цю позицію для активізації їхньої участі у формуванні більш стабільної моделі глобального економічного розвитку.

Таким чином реалізація достатньо оптимістичних планів в арабських країнах у посткризовий період насамперед залежатиме від ситуації у світовій економіці, від усталеності її підйому, зокрема від кон'юнктури ринку нафти. Разом з тим, повернення до динамічних темпів економічного зростання країн Близького Сходу й Північної Африки буде в значному ступені визначатись ефективністю економічної політики їх урядів, спроможністю зм'якшити наслідки глобальних потрясінь і здійснити необхідні соціально-економічні перетворення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Global and Regional Foreign Direct Investment Trends in 2009. UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development). N.Y., 2010.
2. World Economic Situation and Prospects. U.N. N.Y., 2008?2009, 2010.
3. Truman E.-M. "The International Monetary System and Global Imbalances", [Electronic resource] / E.-M.Truman // 2010. - Mode of access: <http://www.ije.com>
4. Organization for Economic Co-Cooperation and Development (OECD). Годовые и полугодовые доклады.2008, 2009, 2010.
5. Офіційний веб-сайт Міжнародного валютного фонду: <http://www.imf.org/>
6. Аманжолов С. Исламская экономика и исламский банкинг: вопросы теории //Вестник Ассоциации белорусских банков. - 2008. - № 45. С. 35 -40.

УДК 332.145

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В РЕГІОНІ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Свідрак О.В., асистент кафедри "Фінанси" Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ

Свідрак О.В. Прямі іноземні інвестиції в регіоні України: реалії та перспективи.

В статті визначено перспективні заходи щодо підвищення інвестиційної активності регіонів України, проведено аналіз прямих іноземних інвестицій, наведено класифікацію регіонів за ступенем інвестиційної активності. Аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій в Україну за період 1995-2012 роки показав, що піковими періодами надходжень були 2005 та 2007 роки, проте найбільш пасивними щодо надходження коштів у країну у вигляді прямого інвестування можна вважати початковий 1995 та 1999 роки. Зроблено висновок, що всі регіони України можна розподілити за обсягами отриманих інвестицій на 5 груп відповідно до визначених автором ознак. Доведено, що перспективними заходами щодо стимулювання інвестиційної активності на регіональному рівні є відновлення функціонування та створення нових спеціальних (вільних) економічних зон; створення оперативної, достовірної та доступної інформаційної бази для потенційних інвесторів; досягнення стабільності та незмінності нормативно-правової бази тощо.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, регіон, структура, динаміка, класифікація, зростання.

Свідрак Е.В. Прямые иностранные инвестиции в регионы Украины: реалии и перспективы.

В статье определены перспективные меры по повышению инвестиционной активности регионов Украины, проведен анализ прямых иностранных инвестиций, приведена классификация регионов по степени инвестиционной активности. Анализ прямых иностранных инвестиций в Украину за период 1995-2012 годы показал, что пиковыми периодами поступлений были 2005 и 2007 годы, однако наиболее пассивными по поступлению средств в страну в виде прямого инвестирования можно считать начальный 1995 и 1999 годы. Сделан вывод, что все регионы Украины можно разделить по объемам полученных инвестиций на 5 групп в соответствии с определенными автором признаками. Доказано, что перспективными мерами по стимулированию инвестиционной активности на региональном уровне является восстановление функционирования и создания новых специальных (свободных) экономических зон, создание оперативной, достоверной и доступной информационной базы для потенциальных инвесторов; достижение стабильности и неизменности нормативно-правовой базы и т.д.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, регион, структура, динамика, классификация, рост.

Svidrak E. Foreign direct investment in the regions of Ukraine: realities and prospects.

The article identifies promising measures to improve the investment activity of regions of Ukraine, the analysis of foreign direct investment, is a classification of the regions in terms of investment activity. Analysis of foreign direct investment in Ukraine for the period 1995-2012 years showed that the peak period revenues were 2005 and 2007, but the most passive in receiving funds in the country in the form of direct investment can be considered as the initial 1995 and 1999. Concluded that all regions of Ukraine can be divided in terms of investment received into 5 groups according to certain attributes. Proved that promising measures to stimulate investment activity at the regional level is to restore function and create new special (free) economic zones, creating a prompt, reliable and accessible information base for potential investors to achieve stability and uniformity of the legal framework, etc.

Keywords: foreign direct investment, region, structure, dynamics, classification, growth.

Сучасні умови економічного розвитку України та наявний фінансово-економічний, ресурсний потенціал не дає можливості обмежитись національними ресурсами в процесі розвитку та зростання. Тому актуальним є питання підвищення інвестиційної привабливості як країни в цілому так і окремих її регіонів та залучення іноземних інвесторів до активізації економічного зростання.

На етапі руху країни до ринкової економіки та міжнародних ринків товарів і капіталів, підвищеної уваги потребують питання регулювання інвестиційної діяльності.

Проблеми залучення прямих іноземних інвестицій розглядалися багатьма вченими та економістами, серед яких: В.А. Сааджан [5], Т.О. Скорик [5], І.Р. Бондар [6], В.Г. Федоренко [7], О.В. Химич [8] та інші.

За визначенням Державного Комітету Статистики України: «Пряма інвестиція – це категорія міжнародної інвестиційної діяльності, яка відображає прагнення інституційної одиниці – резидента однієї країни здійснювати контроль або суттєвий вплив на діяльність підприємства, що є резидентом іншої країни» [2, С.69]. Також зазначається, що інвестиція визнається прямою, «якщо капітал/права власності нерезидента складає не менше 10% вартості статутного капіталу підприємства-резидента або нерезидент має не менше 10% голосів в управлінні підприємства-резидента», а також якщо інвестиції отримані за договорами концесії та про спільне інвестування [2, С. 69].

Як зазначалось багатьма вченими та економістами була досліджена проблема залучення прямих іноземних інвестицій в Україну, проведений їх аналіз, однак відсутній єдиний підхід до аналітичних процедур та не визначено перспективні інструменти стимулювання інвестиційної активності на регіональному рівні.

Проведення аналізу динаміки і структури показників надходження в регіоні України та здійснення за її межами прямих іноземних інвестицій, визначення їх співвідношення, оцінка тенденцій зміни показників. Здійснення класифікації регіонів України за ступенем інвестиційної активності у відповідному періоді та визначення перспективних заходів щодо стимулювання інвестиційної активності на регіональному рівні.